

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Επειδή βλέπουμε ότι κάθε πόλη – κράτος είναι ένα είδος κοινότητας και ότι κάθε κοινότητα έχει συγκροτηθεί για χάρη ενός αγαθού (πράγματι όλοι κάνουν τα πάντα για χάρη εκείνου που θεωρείται ότι είναι αγαθό), είναι φανερό ότι όλες οι κοινότητες αποβλέπουν σε κάποιο αγαθό και μάλιστα αυτή που είναι ανώτερη από όλες και περικλείει όλες τις άλλες αποβλέπει στο ανώτερο από όλα τα αγαθά. Και αυτή είναι η κοινότητα που ονομάζεται πόλη ή πολιτειακώς οργανωμένη κοινωνία.

B1. Σε αυτό το απόσπασμα των Πολιτικών ο Αριστοτέλης επιχειρεί να δώσει τον πρώτο ορισμό της έννοιας «πόλις» στα Πολιτικά. Η «πόλις», λοιπόν, είναι μια μορφή ανώτερης κοινωνικής συνύπαρξης («ή πασῶν κυριωτάτη»), που εμπεριέχει όλες τις άλλες («πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας»), και αποβλέπει στο ανώτερο από όλα τα αγαθά («τοῦ κυριωτάτου πάντων»). Είναι δε «ἡ κοινωνία ἢ πολιτική». Στον ορισμό αυτό μπορούμε να διακρίνουμε το προσεχές γένος (genus proximum) της έννοιας «πόλις» και την ειδοποιό διαφορά της (specifica differentia). Συγκεκριμένα, το προσεχές της γένος, δηλαδή η ευρύτερη κατηγορία στην οποία εντάσσεται η έννοια, είναι ο όρος «κοινωνία» («κοινωνίαν τινὰ οὔσαν»), ενώ η ειδοποιός διαφορά της, δηλαδή το ιδιαίτερο εκείνο γνώρισμα που διαφοροποιεί την έννοια γένους από τις όμοιές της έννοιες, ώστε να προκύψει η οριστέα, είναι το αγαθό στο οποίο αποβλέπει. Ειδικότερα, το αγαθό στο οποίο αποβλέπει, που είναι η ευδαιμονία των πολιτών, είναι το ανώτερο από όλα τα αγαθά των άλλων κοινωνιών και μ' αυτό η «πόλις» επιδιώκει το συμφέρον του συνόλου των πολιτών. Αντίθετα, οι άλλες μορφές κοινωνίας επιδιώκουν ένα επιμέρους αγαθό για το συμφέρον των μελών τους. Ο Αριστοτέλης επισφραγίζει τον ορισμό της έννοιας «πόλις» με τον χαρακτηρισμό πολιτική κοινωνία, δηλαδή την οργανωμένη πολιτειακά κοινωνία, η οποία έχει αυτάρκεια, αυτονομία, ελευθερία, θεσμούς και πολίτευμα. Αφορά, λοιπόν, η πόλη τη γνωστή για τον αρχαίο ελληνικό κόσμο πόλη-κράτος, όπως επικράτησε να αποδίδεται σήμερα ο όρος.

B2. Ο Αριστοτέλης επιθυμεί να αντικρούσει τις απόψεις των σοφιστών ότι η ύπαρξη της πόλης είναι συμβατική, οφείλεται στο θετό νόμο και, επομένως, είναι αντίθετη στη φύση του ανθρώπου. Ο Πρωταγόρας ανήκει στους σοφιστές που υπερασπίζονται το νόμο, εξηγεί τη σύσταση της πόλεως από την ανάγκη (ανάγκη προστασίας από τα θηρία και επιβίωσης γενικά), αλλά τονίζει ότι χωρίς την ανάπτυξη της αιδούς και της δίκης, της πολιτικής αρετής, δεν μπορούσε να υπάρξει πόλη. Η δυνατότητα ανάπτυξης της πολιτικής αρετής ενυπάρχει στον άνθρωπο, αλλά αναπτύσσεται με τη διδασκαλία και τη ζωή στην κοινωνία. Η ύπαρξη της πόλης είναι σύμφυτη με τη φύση του ανθρώπου (ο άνθρωπος είναι «φύσει πολιτικόν ζῶον») και δεν οφείλεται σε «σύμβαση». Η πόλη δημιουργήθηκε από την ανάγκη των ανθρώπων να προστατευθούν από τα θηρία και να

εξασφαλίζουν, γενικότερα, την ύπαρξη τους. Δεν είχαν, επομένως, έμφυτη την τάση για κοινωνική συμβίωση (μύθος Προμηθέα). Η ύπαρξη της πόλης εξασφαλίστηκε χάρη στην παρέμβαση του Δία που έστειλε στους ανθρώπους με τον Ερμή την «αίδῶ» και τη «δίκη».

B3. Στο απόσπασμα αυτό ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι το όλον προηγείται του μέρους. Στην προσπάθειά του να στηρίξει λογικά τη θέση του, ο Αριστοτέλης ξεκινά ακόμη μία φορά από μία εμπειρική παρατήρηση και φέρνει ως παράδειγμα το ανθρώπινο σώμα και τα μέλη του: αν πάψει να υπάρχει το σώμα, τότε το κάθε μέλος του θα είναι ανύπαρκτο λειτουργικά. Δηλαδή το μέρος υπάρχει όσο επιτελεί μία λειτουργία στο πλαίσιο του όλου. Αν πάψει να επιτελεί τη λειτουργία αυτή, τότε παύει να υφίσταται ή υπάρχει μόνο στο όνομα. Επομένως το σώμα αποτελεί προϋπόθεση για την ύπαρξη των μελών του, άρα το όλο αποτελεί προϋπόθεση για την ύπαρξη του μέρους. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με την πόλη - κράτος. Κάθε άνθρωπος μεμονωμένος δεν είναι αυτόνομος και χωρίς την πόλη είναι ανύπαρκτος. Αν συνέβαινε το αντίθετο, τότε θα ήταν άνθρωπος μόνο στο όνομα - στην πραγματικότητα θα ήταν ζώο ή θεός. Επομένως, η πόλη αποτελεί προϋπόθεση για την ύπαρξη των μελών της, του κάθε επιμέρους ατόμου.

Η προτεραιότητα λοιπόν του όλου σε σχέση με το μέρος είναι λογική, αφού τα μέλη του οργανισμού ορίζονται από το έργο που επιτελούν για τη λειτουργία του οργανισμού. Έτσι το μέρος δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς το όλο, με την έννοια ότι δε θα μπορεί να επιτελεί το έργο του και δε θα έχει τις ιδιότητες που είχε πριν, δε θα ικανοποιεί δηλαδή τα κριτήρια με τα οποία το κρίνουμε (έργω - δυνάμει). Ανάλογη είναι η σχέση του ανθρώπου με την πόλη. Αν ο άνθρωπος αποχωριστεί το όλον πόλις δε θα είναι άνθρωπος.

Το συμπέρασμα αυτό ο Αριστοτέλης το παραθέτει μαζί με το συμπέρασμα από προηγούμενους συλλογισμούς ότι η πόλη υπάρχει εκ φύσεως και τα δύο αυτά συμπεράσματα ενισχύουν τη γενικότερη θέση ότι ο άνθρωπος είναι εκ φύσεως ζώον πολιτικόν.

B4. βλ. σχολικό εγχειρίδιο «Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός λόγος», σελ. 178 «Τα Ηθικά Νικομάχεια ήταν το έργο που ο Αριστοτέλης αφιέρωσε στη μελέτη των επιμέρους αρετών ... εξήγγειλε στο τέλος των Ηθικών Νικομαχείων του».

B5.

είδωλο – όρῶμεν

ιδέα - όρῶμεν

ασύστατος - συνεστηκυῖαν

ευδόκιμος - δοκοῦντος

δοκίμιος - δοκοῦντος

ουσιώδης- εἶναι

πολυπραγμοσύνη - πράττουσι

αστόχαστος - στοχάζονται

σχέση- περιέχουσα

κλήτευση -καλουμένη